

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2013:B12

Smedja och jordkällare i Österbo

Restaureringsåtgärder inom ramen för Länsstyrelsens projekt Utvald miljö

Antikvarisk medverkan

Möklinta-Österbo 1:38
Möklinta socken
Västmanlands län

Fredrik Ehlton

Smedja och jordkällare i Österbo
Restaureringsåtgärder inom ramen för Länsstyrelsens
projekt Utvald miljö

Antikvarisk medverkan

Möklinta-Österbo 1:38
Möklinta socken
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM130144

Fredrik Ehltun

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlskatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2013

Omslagsfoto: Fredrik Ehlton, Fotonr: Vlm_kmvFE-3252

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Fredrik Ehlton, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342

ISBN 978-91-86511-69-2

Inledning

Österbo ligger i ett öppet odlingslandskap i Möklinta sockens sydöstra del. Gårdens byggnader omfattas av bostadshus, några bodar, två stora ekonomibygnader, jotdkällare samt en gårdssmedja. Kring byggnaderna finns flera grunder efter tidigare bebyggelse.

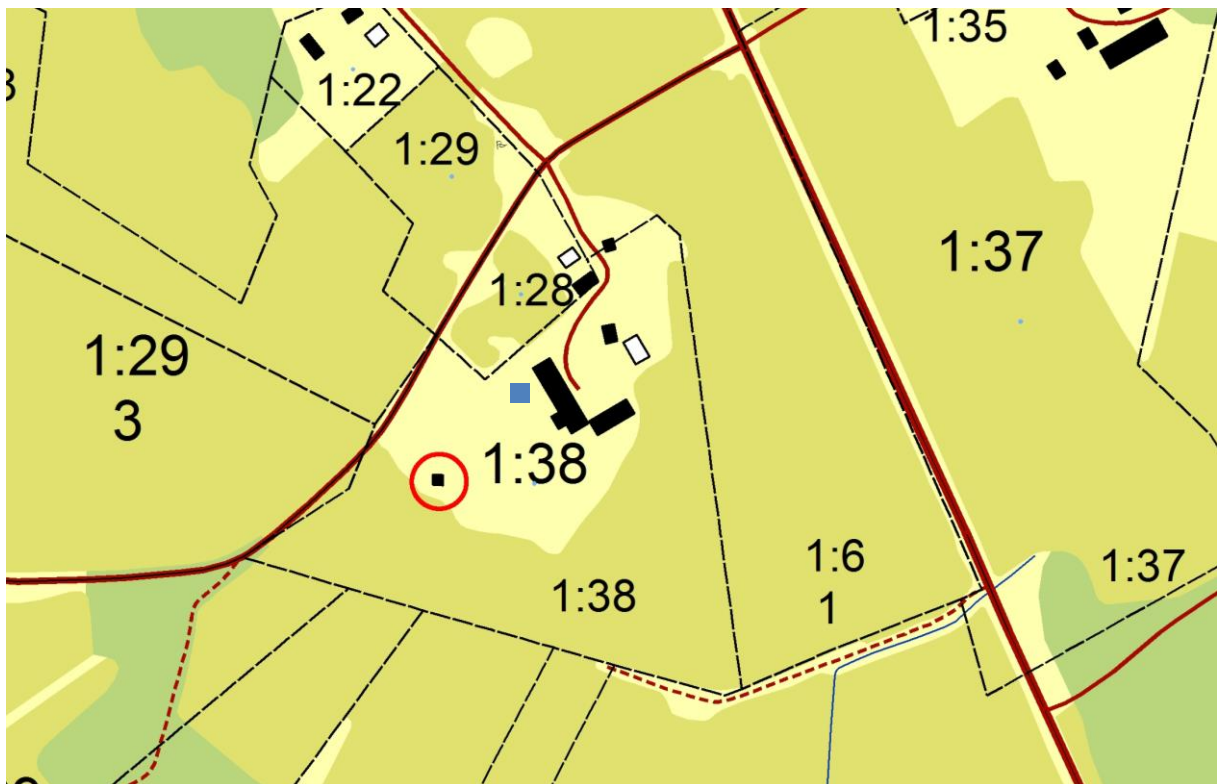
Fastighetsägaren har sökt bidrag för restaurering av en smedja som ligger på fastigheten inom ramen för Länsstyrelsen i Västmanlands läns projekt Utvald miljö.

Smedjan ligger, som brukligt i äldre tid, en bit bort från gårdens övriga bebyggelse.

Jordkällaren är placerad nära ladugården. Båda byggnaderna har ett högt byggnadshistoriskt värde och är en viktig del av det öppna odlingslandskapet med sina traditionella

byggnadsmaterial. Länsstyrelsen beviljade bidrag till åtgärderna i beslut med dnr 2011-5629.

För antikvarisk medverkan svarade Västmanlands läns museum genom antikvarie Fredrik Ehlton och ärendet innefattade endast slutbesiktning. Fredrik Ehlton har även sammanställt rapporten.

Karta över fastigheten i Österbo i Möklinta socken. Smedjan är inringad med röd cirkel, jordkällarens placering är markerat i blått. Utdrag ur digitala fastighetskartan från 2004, skala 1:4000.

Historik och beskrivning

Nuvarande gårdsbebyggelse på fastigheten är uppförd under första hälften av 1900-talet. På gårdsplanen finns lämningar från bland annat tre husgrunder som tillhör en äldre fas i gårdens historia och tillhör Österbo bytomt. Namnet är känt sedan 1300-talet.

Smedjan ligger solitärt ett stycke från övrig gårdsbebyggelse. Den är timrad med utknutar Byggnaden vilar på knutstenar. Taket är belagt med 1-kupigt lertegel på undertak av råspont. Jordkällaren är placerad vid ladugården. Källaren är uppmurad i bruk med stora naturstenblock. Valvet som bildar taket är slaget med tegel i bruk. Källarens golv har en pågjutning av cement. Takkonstruktionen ligger ovanpå valvet och består av tre åsar, dessa står på stolpar i hörnen. 1-kupigt lertegel täcker taket.

Byggnadsvårdsåtgärder

Smedja

Byggnaden var i stort behov av upprustning. Samtliga delar var i dåligt skick, hela byggnaden plockades ned och sattes sedan upp igen med en ny takkonstruktion och täckning.

Genomförda åtgärder:

- Dokumentation av smedjan
- Bortplockning av de befintliga tegelpannorna och takkonstruktion, det som gick bevarades.
- Besiktning av bra respektive dåliga delar.
- Nedplockning av timmerstomme.
- Konsultation och utbildning av Jakob Martinell angående timring.
- Upptimring av smedjan, samt byte av skadat timmer.
- I samband med upptimringen kompletterades grunden med natursten.
- Syllstock lagd i öppningen för att stadga konstruktionen.
- Konstruktionen riktades upp så gott det gick.
- Öppningen sågades upp enligt äldre öppning.
- Två stycken takbjälkar byttes ut.
- Ny råspont ersatte den befintliga pärten som hade för stora skador.
- Takpapp lades på råsponten.
- Ny läkt
- 1-kupigt tegel lades på taket.
- Smedjan rödfärgades och vindskivor sattes likt befintligt, även vindskivorna målades med röd slamfärg.

Bilder före åtgärderna och under arbetets gång

Smedjans förfallna skick innan åtgärderna. Foto: fastighetsägaren

Pågående åtgärder av port. Foto: fastighetsägaren

Bilder efter åtgärderna

Reparerade stockar inifrån. Foto: Vlm_kmvFE-3246

Nytt undertak av råspont. Foto: Vlm_kmvFE-3247

1-kupigt tegel och täckbrädor av trä lades på byggnaden. Foto: Vlm_kmvFE-3249

Baksidan av smedjan. Foto: Vlm_kmvFE-3250

Hela byggnaden målades med röd slamfärg. Foto: Vlm_kmvFE-3253

Vindskivor och täckbrädor målades röda. Foto: Vlm_kmvFE-3251

Byggnaden är viktig för intrycket av det öppna odlingslandskapet. Foto: Vlm_kmvFE-3248.

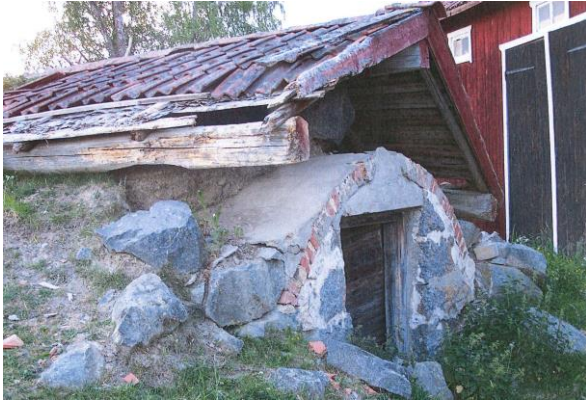
Jordkällare

Även jordkällaren var i dåligt skick och då framförallt takkonstruktionen. Yttertaket byttes ut och takets anslutning till källarvalvet åtgärdades.

Genomförda åtgärder:

- Dokumentation av jordkällaren
- Nedplockning av tegelpannor och besiktning av takkonstruktion.
- Utredning av takkonstruktionens ursprungliga utseende.
- Stenar som rasat ur konstruktionen lades tillbaka.
- Nya åsar (3 st stockar) lades på jordkällaren.
- Ny grov ströläkt samt ny bärläkt spikades på åsarna.
- Nytt 1-kupigt tegel lades på konstruktionen.

Bilder före åtgärderna och under arbetets gång

Jordkällaren före åtgärderna. Foto: fastighetsägaren

Jordkällarens takkonstruktion under arbetets gång. Foto: fastighetsägaren

Bilder efter åtgärderna

Eftergenomföda åtgärder, sten har lagts tillbaka över valvet. Foto: Vlm_kmvFE-3254.

Åsarna vilar på stolpar. Foto: Vlm_kmvFE-3256.

Ny grov ströläkt spikades innan bärläkten spikades på. Foto: Vlm_kmvFE-3257.

Jordkällaren efter åtgärderna. Foto: Vlm_kmvFE-3258.

Resultat

Renoveringen har skett enligt länsstyrelsens beslut och godkänns ur antikvarisk synvinkel.

Administrativa uppgifter

Västmanlands läns museums dnr: VLM130144

VO Kulturmiljö; projektnr: 3-13-106

Länsstyrelsen Jnr: 2011-5629

Fastighetsbeteckning: Sala Ås 1:2 samt Möklinta-Österbo
1:38

Landskap: Västmanland

Län: Västmanland

Socken: Möklinta

Kommun: Sala

Beställare: Länsstyrelsen Västmanland

Ägare: Helena Wästling
Österbo 137
733 99 Möklinta

Entreprenör: Egen regi

Antikvarisk medverkan: Västmanlands läns museum
Antikvarisk expert Fredrik Ehlton
Karlskatan 2
722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tfn: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISBN 978-91-86511-69-2